

UNDLÓG RISSKIPAN

Hví skulu vit hava eina stjórnarskipan? Hvat er hon til og hví hevur verið arbeitt uppá hana í næstan 20 ár nú? Tað eru lutfalsliga fá ár síðan, at nógv kjakaðust um stjórnarskipanina og hvønn týdning hon skuldi hava. Serliga gekk kjakið fyri seg á loysing-samband ásanum, har fleiri vildu verða við, at ein stjórnarskipan skuldi verða okkara vegur til loysing.

SÓLVIT E. NOLSO
SOLVIT@SOSIALURIN.FO

Tað var kanska heldur ikki heilt av leið, at kjakið tók útgangsstøði í tí ásanum, tí arbeiddið byrjaði ikki sum eitt stjórnarskipanararbeiði, men sum ein nevnd, ið skuldi gera eina føroyska grundlóg. Jóan Pauli Joensen sat sum formaður í nevndini. Arbeitt var fyri, at Føroyar skuldu gerast ein tjóð, leys frá ríkisfelagsskapinum við Danmark.

Tað vísti seg tó, at hetta arbeiddið bar ikki á mál og í 2003 var grundlógarnevndin broytt til eina stjórnarskipanarnevnd. Ein grundlóg og ein stjórnarskipan eru í sær sjálvum ikki so ymiskar, men heitið grundlóg hevur eina ógvusligari løðing í sær, enn stjórnarskipan.

Bárður Larsen, lögfrøðingur, og Rúni Rasmussen, stjórnamálafrøðingur, siga í grein nevnd Konsensus og fælles grundlag – det nye udkast til færøsk forfatning frá 2007, at arbeiddið í grundlógarnevndini gekk ikki so skjótt sum ætla og við tíðini misti loysingarrørslan ferðina og steðgaði upp. Hildið var tó, at ein stjórnarskipan

var eitt gott amboð hjá einum landi, loysing ella ikki. Tí var hildið fram við arbeidnum.

Hvat er ein stjórnarskipan

Rúni Rasmussen, stjórnamálafrøðingur og fyrrverandi limur í stjórnarskipanarnevndini, hevur eina grein í Føroyskt Lógar Rit í 2006, har hann lýsir hugsanin handan stjórnarskipanina og hvat hugtakið konstitutionalisma merkir.

Rúni Rasmussen sigur eisini í greinini, at tað finst eingin felags niðurstøða uppá hvat ein stjórnarskipan ella grundlóg er, men nøkur týdningarmikil hugtøk ganga aftur. Orðið konstitution merkir grundlóg ella stjórnarskipan, ið er ein lóg, ið avmarkar valdið hjá politisku skipanini og staðfestir frælsi og verjir rættindir hjá borgarunum. Samstundis skal tað borga fyri einum stabiliteti, at hava eina lóg, ið er grundarlagið undir øllum øðrum lógum í einum landi. Býtið av valdinum millum lóggevandi, útinnaði og dømandi valdið er eisini ein avgerandi partur, ið verður staðfestur í eini stjórnarskipan at verða ein grundleggjandi hornarsteinur undir einum demokratiskum samfelag.

Bárður Larsen og Kári á Rógvi skriva soleiðis í Fyrri Flaggdagsáliti frá 2004, at “formliga kann verða sagt, at meðan vanlig tinglóg ikki bindur komandi ting, so bindur stjórnarskipanin komandi ting, ið ikki kunnu avtaka ella broyta skipanina eftir vanligari lógarmannagongd. Stjórnarskipanin virkar vanliga sum ein lóg, ið formliga temur ella leiðbeinir tað politiska vald, ið einaferð er í einum ávísam samfelag. Dómstólarnir hava ofta seinasta orðið at siga í spurningum um tulkning av stjórnarskipanin. Men ongin kann endaliga vera omanfyri sjálvan heimilarn (fólkið og tingið ella hvør nú endaliga viðtekur skipanina) ið hevur skapað stjórnarskipanina og við henni innsett allar landsins myndugleikar, herundir dømandi myndugleikan”.

Samanumtikið kann sigast, at ein stjórnarskipan er ein staðfesting av, at valdið liggur hjá fólkinum og at valdið hjá umboðandi partinum, stjórnini, skal avmarkast so tað ikki gongur frælsinum hjá fólkinum ov nær. Ein stjórnarskipan liggur sum grundarlar undir øðrum skipanum í landinum og skal tryggja ein stabilitet undir samfelagnum.

Tað er so tað formliga í tí. Tað er hugsanin handan eini stjórnarskipan. Er tað nóg mikið til at seta tað á politiska dagskrá nú og fáa eitt kjak um hesi viðurskiftir í Føroyum? Tað er torført at siga, men tað má sigast, at enn er ikki nóg ferð komin á kjakið.

Tað er tó nakað um tað, Kári á Rógvi og Bárður Larsen siga í Fyrri Flaggdagsáliti, at ein stjórnarskipan skal helst orðast og góðkennast í góðum tíðum og tá ein ávís “edruiligheit” er í samfelagnum. Stjórnarskipanir og grundlógir verða oftast samtyktar í krepputíðum, men tá er ofta ov lítið skil á einum samfelag til at kunna leggja virðini og fyri einum framtíðar samfelag. “Tað er sum um tað kensluøsta fólkið í einum rúsi vil tryggja seg móti sær sjálvum í meira friðarligum og støðugum tíðum. Hetta kann samanberast við, at maður meðan hann er fullur samtykkir viðtøkur fyri, hvussu lívið skal livast, tá hann er edrúur”, siga Kári á Rógvi og Bárður Larsen í Fyrri Flaggdagsáliti.

Ti skal tað gerast í góðum tíðum, meðan politisku og samfelagsligu viðurskiftini ikki eru kollrend, men hinvegin koyra væl, sum tey gera í Føroyum í lýtuni.